

ct

Jedan dan u životu Štefana Cvajga

de
Antonio Tabares

traducción de
Branislav Djordjevich

(fragmento en serbio)

Za Nieves,
u svakom času

Onaj ko ljude uči da umru,
takođe ih uči i da žive
Montenj

The most sublime act is to set another before yuo
Viljem Blejk

Zašto živimo kad vetar koji nas prati za petama,
već briše naše poslednje tragove?
Štefan Cvajg

LICA

LOTA ALTMAN
ŠTEFAN CVAJG
SAMUEL FRIDMAN

JEDINI ČIN

Petropolis, Brazil, 22. februar 1942. godine. Salon u kući bračnog para Cvajg. Prostorija sa samo malo nameštaja. Pisaći sto prepun papira i koverata, polica sa malo knjiga, maleni sto i na njemu šahovska tabla sa figurama u igri. Sedeći za pisaćim stolom, Šarlota Elizabet Altman, Lota, stara 35 godina, završava sa čitanjem nekog teksta. Njen izraz odaje umor i izrazitu melanholiju. Nosi letnju haljinu. Odmah do nje, stoji Štefan Cvajg, star 60 godina, ostarelog lica, umornog izraza i izgubljenog pogleda. Slušao je dok je pio čaj. Pre nego što razgovor počne, vlada tišina.

LOTA

Hoćeš li da opet pročitam?

CVAJG

Ne.

LOTA

Onda ćeš to tako i potpisati?

CVAJG

Dobro je to tako. Mislim da ne treba dodati ništa više. Šta ti je?

LOTA

Ništa. Mislila sam da možda...

CVAJG

Šta?

LOTA

Izvini, malo sam zbunjena.

CVAJG

O tome smo razgovarali toliko puta.

LOTA

Da, da, znam. Samo...odjednom (ućuti)

CVAJG

Odjednom se bojiš.

LOTA

Bojim se.

CVAJG

(sasvim mirno) Biće to samo trenutak. Već sam ti rekao. Neće trajati više nego što čoveku treba da popije šolju čaja. (pije)

LOTA

Znam. Ali, ipak ne mogu a da se ne bojim. Poslednjih dana sam sebi ponavljala da kad dođe čas, to neće trajati, ali sada...

CVAJG

Znaš da to ne moraš da uradiš. Neću...

LOTA

Ne.

CVAJG

...da se osetiš primoranom. Ako odlučiš da ne uradiš to...

LOTA

Ne, ne. Hoću to da uradim...

CVAJG

...neće ti nedostajati sredstava da nastaviš.

LOTA

Naravno da hoću to da uradim. Odlučila sam. Ali dozvoli mi da se bar malo uplašim. Zar taj strah nije prirodan?

CVAJG

(rezignirano) Da.

LOTA

(prilazi mu, nežno) Čak me sad podstiče to što si uz mene. Da znam da si tako odlučan.

CVAJG

Mene smrt ne plaši. Jedino što u ovom trenutku osećam, jeste tuga. Voleo sam da živim. Ali život se pretvorio u nešto strašno tužnije od same smrti (tišina)

LOTA

Hoćeš li malo da se odmoriš?

CVAJG

Ne. Završimo. Ne treba nam još mnogo, zar ne?

LOTA

(pokazuje gomilu koverata i papira na stolu). Ovo brdo ovde.

CVAJG

Više volim da to sada završimo. Tako ćemo još uvek imati vremena da prošetamo po vrtu. Ako ti hoćeš. (Lota potvrdno klimne glavom) Sigurno će biti jedno lepo predvečerje. Posle ćemo se vratiti kući, leći ćemo u krevet i sve će se završiti.

LOTA

(za sebe) Sve.

CVAJG

Biće to kao neko prelazak.

LOTA

Prelazak ka čemu?

CVAJG

Ka mestu gde ćemo iza sebe ostaviti bol.

LOTA

Misliš?

CVAJG

Šta?

LOTA

Misliš da bol prestaje sa smrću?

CVAJG

Naravno.

LOTA

Otkud znaš da ga nećemo poneti sa nama?

CVAJG

Šta?

LOTA

Odkud znaš da kad budemo mrtvi, nećemo nastaviti da osećamo bol koji nas sada muči, da ćemo se osloboditi te beskrajne tuge u koju se pretvorio naš život?

(Cvajg se protrese; ne zna šta da odgovori)

CVAJG

Lota, to ne možemo da znamo. Niko to ne može da zna.

LOTA

Ako je to tako, kakav je to onda poraz, zar ne? Čak ni kad budemo mrtvi nećemo se spasiti od njega.

CVAJG

Rekli smo da danas nećemo govoriti o njemu. Nikada više nećemo čuti da se o njemu govori.

LOTA

Izvini. Nisam tako jaka kao što misliš.

CVAJG

Naravno da jesi.

LOTA

Ne. Nisam. To kažeš da me ohrabriš. Ali znaš da to nije istina. Eh, da sam bila makar pola jaka od onoga koliko je bila Friderika.

CVAJG

Zašto to kažeš?

LOTA

Zato što se nikada ne bi usudio na ovo da si ostao sa njom.

(tišina; Cvajg oseća udarac)

CVAJG

Tome više nema leka.

LOTA

Bolje je da o tome govorimo. Sređujemo sve stvari, razjasnimo onda i to.

CVAJG

Šta?

LOTA

Misliš da nisam o tome mislila? Sve bi bilo drugačije da si još uvek oženjen sa njom.

CVAJG

Sve bi bilo isto.

LOTA

Ne, dragi.

CVAJG

Rat bi bio isti. Egzil bi bio isti...

LOTA

Da. Spolja, da. Možda bi sve bilo isto, rat, egzil, progon... Možda biste ti i ona takođe došli u Brazil, možda biste živeli baš u ovoj kući, ali sigurna sam da ne bi postojala flašica otrova koja te čeka u fioci tvog stola. *(tišina; Cvajg čuti)* Kad pomislim da me je baš ona izabrala da budem tvoja sekretarica. Znaš zašto je to uradila? Možeš da zamisliš, ne?

CVAJG

Izabrala te je jer si bila najbolja. Sama mi je to rekla.

LOTA

(melanholično se smeje) Sećam se kao da je bilo danas. Bilo nas je više kandidatkinja. Nekih šest ili sedam. Sećam se jedne devojke iz Beča, veoma mlade, bila je prelepa. Govorila je četiri jezika. Sve smo bile uverene da će ona dobiti mesto. Ali, Friderika je izabrala mene. Izabrala me je jer sam od svih bila najružnija.

CVAJG

Lota, to je glupost.

LOTA

Tako je bilo. I ne zameram joj. Sasvim dobro je razumem. Mislila je da će te tako zaštititi. Nije bila spremna da dozvoli da nekakva sakretarica ugrozi njeno mesto. I vidi ti! Nije mogla ni da zamisli da ti i ja... Nije joj ni na pamet palo da neko kao ja može da rasrturi vaš brak.

CVAJG

Ništa ti nisu rasturila. Friderika i ja smo već odavno išli različitim putevima. Prestali smo da se razumemo. Ta njena upornost da ostane u Austriji kada se sve rušilo. Ti se se posle pojavila. Ništa nisi rasturila što već nije bilo napola srušeno.

LOTA

Ali, da nije bilo mene, pre ili kasnije bi se vratio njoj.

CVAJG

Grešiš.

LOTA

Sigurna sam. Vratio bi se njoj.

CVAJG

Zašto si tako sigurna?

LOTA

Zato što je i dalje voliš.

CVAJG

Opet grešiš.

LOTA

Ne. Uverila sam se u to kad smo je sreli u Njujorku. Kako si joj se smajao, kako si je gledao.

CVAJG

Još uvek imam nekih osećanja prema njoj, priznajem. Ali, to moraš da razumeš. Ljubav ne nestane tako odjednom. Ne briše se dvadeset godina zajedničkog života potpisom na presudu o razvodu braka.

LOTA

Mili, ništa ti ne zameram. Razumem. Nisam povređena, ni ljubomorna. Samo... Ne znam kako da ti objasnim... Kad smo bili u Njujorku... Ponekad sam imala utisak da sam ja i dalje tvoja ljubavnica, dok je ona tvoja prava supruga. Čekaj. To govorim zbog mene, ne zbog tebe. Ponavljam, ne zameram ti ništa. Možda samo sebi zameram. Jer, nisam bila u stanju da ti ponudim nešto solidno za šta bi mogao da se uhvatiš, nešto nalik na novi dom. Ne mislim na neki fizički dom, jasno, već na sklonište u sred tog velikog ludila. Oprosti mi, ne umem bolje da se izrazim...

CVAJG

Savršeno dobro se izražavaš.

LOTA

Pokušavam da objasnim da...da sam želela da tebi budem upravo ono što si ti bio meni. Ali, nisam bila u stanju. Koliko bih volela da sam umela da te zaštitim od svega toga. Da sprečim... U početku, kad...kad sam se zaljubila u tebe, zvučaće ti egoistično, znala sam da ćeš ostariti pre od mene. I bila sam sretna misleći da će doći trenutak kad ću morati da brinem o tebi. Umesto toga, ti si morao da brineš o meni. Ja nisam imala više snage da te pratim.

(tišina)

CVAJG

Nikada te nisam čuo da tako govoriš.

LOTA

Nikada nisam ovako govorila. Mora da je to... (osmehne se) svečanost trenutka. Radi se o tome...da je teško prihvatiti da sam igrala tako tužnu ulogu u tvom životu.

CVAJG

Lota, kako možeš to da kažeš?

LOTA

Ne... Hoću da kažem... Ponekad sam se osećala.... Nisam mogla da izbegnem...osećala sam se kao devojka invalid iz tvog romana. Ona za koju je poručnik osećao jedino sažaljenje.

CVAJG

Ono što ja osećam prema tebi, nije sažaljenje.

LOTA

Znam, znam... Ne... Neću da kažem se nisam osetila voljenom. Sasvim suprotno. Nikada se nisam osećala tako voljenom kao pored tebe. Ali, na neki način sam želela da odgovorim na tu ljubav, i nisam znala to da uradim. Ako sam ti bar jednom zaista pomogla, ako sam samo u jednoj prilici mogla da te zaštitim od neke opasnosti, ne znam...to bi mi poslužilo da se ne osećam kao neki teret.

(tišina)

CVAJG

Ne znam kako možeš da budeš tako gruba prema sebi. Ni ja nisam mogao da izbegnem da se ne osetim krivim jer sam te dovukao u ovo čoše na kraju sveta.

LOTA

Ti me nisi dovukao. Pratila sam te jer sam tako htela.

CVAJG

I još kažeš da nisi ništa uradila za mene. Mislio sam da će Brazil biti početak našeg novog života, a došli smo na kraj našeg puta. I na kraju svega, ti si tu, samnom. Niko drugi ne bi bio u stanju da uradi ono na šta si ti spremna da uradiš. Niko.

LOTA

Ja ne bih znala da živim bez tebe. Ali, želela sam da stvari budu drugačije. Zato sam to rekla.

CVAJG

Zato si rekla šta?

LOTA

Da bih volela da sam jaka kao Friderika.

CVAJG

Prestanimo da govorimo o njoj. Ona je daleko.

LOTA

Ne. Sasvim je blizu. Bila je blizu svih ovih godina. Osim toga, ona... Dala mi je nešto za tebe.

CVAJG

Friderika? Dala ti je nešto za mene? Kako...?

LOTA

U Njujorku.

CVAJG

I to su čuvala svo ovo vreme? Šta je to?

LOTA

Odmah ćeš saznati. Zamolila me je da ti to dam...u poslednjem trenutku. To će ti pomoći (tišina; Cvajg je gleda) Šta?

CVAJG

Vidiš da sam bio u pravu?

LOTA

Kada?

CVAJG

Kad sam rekao da si jaka žena.